

Proemi

El funcionament de les preposicions *per* i *per a* continua sent el punt que resta més balder, més desajustat, en el funcionament de la nostra llengua escrita i parlada, en bona part, segurament, gràcies a la intervenció de qui ens volia oferir un remei que ho havia de guarir tot.

Ja no podem amagar que, parafrasejant el que deia Joan Solà —segurament amb una intenció ben diferent—, ha estat un remei que ni ha curat ni ha guarit, sinó que tan sols ha complicat encara més una qüestió que, seguint atentament el que deia Fabra els seus darrers anys, s'hauria pogut resoldre d'una manera natural i sense gaires entrebancs. Potser seria l'hora de reconèixer que aquesta debatuda qüestió —objecte d'una inacabable polèmica, acompanyada d'una rebel·lia forassenyada— no naix d'un problema pròpiament lingüístic, sinó que es deriva d'una concepció que no podrem entendre si no l'abordem des de l'anàlisi sociolingüística. En el fons, bona part de la discussió es deriva del que en podríem dir un “prejudici” sociolingüístic.

En els darrers anys s'han fet públics tot un seguit de detalls que ens mostren que fins i tot s'ha arribat a manipular les informacions més bàsiques, la qual cosa posa en evidència el caràcter eminentment sociològic del problema que ens ocupa. En el fons, s'evidencia l'enfrontament de dues normes col·loquials diametralment oposades, que els lingüistes s'han mostrat incapaços d'harmonitzar.

En aquest treball ens proposem de fer una ullada moderadament crítica i tan objectiva com ens serà possible a tot allò que fins ara s'ha escrit sobre el tema. Hi afegirem també noves informacions que ens ajudaran a conèixer millor aspectes fonamentals del problema.

Hem dividit el nostre treball en set capítols o temes d'estudi.

El primer capítol el dedicarem a seguir tot allò que Fabra va deixar escrit o dictat sobre el tema que ens ocupa, mirant de seguir un ordre cronològic, la qual cosa ens permetrà copsar l'evolució del pensament fabrià des dels seus textos més primerencs fins als pòstums. Aprofitarem també per a fer

una anàlisi, obligadament sintètica, de l'ús que Fabra feia de la preposició composta.

El segon capítol el dedicarem a estudiar les diferents interpretacions que els autors que es van dedicar a difondre la doctrina fabriana van fer de la norma suggerida per Fabra per a regular l'ús d'aquestes preposicions. Això vol dir que ens haurem d'ocupar del que sobre aquest tema han dit 52 autors (o les persones que han signant algun dels treballs en concret), a través de 94 articles que reflecteixen opinions molt diverses. Malgrat que ja fa molts anys que vam començar a estudiar aquest tema i que vam arribar a unes conclusions que no han variat gaire amb el temps, mirarem de ser tan objectius com ens serà possible i de raonar cadascuna de les crítiques que eventualment ens veurem obligats a fer. Amb tot, no ens estarem de ser tan radicals com convinga quan algun autor ens subministra dades que podem demostrar que no s'ajusten a la realitat, o que pretenen induir sobre el lector unes determinades idees.

En el tercer capítol tractarem de fer una ullada a l'estat en què es troba la llengua en aquests moments com a conseqüència de la rebel·lia iniciada per Coromines respecte la norma encara oficial de l'IEC. Prestarem una especial atenció a la posició de les principals universitats del país, que en aquest tema van una mica per lliure, i en com les orientacions universitàries repercuteixen sobre l'ensenyament i l'administració. Farem un cop d'ull de conjunt als criteris amb què el tema és tractat en l'edició de textos i, molt especialment, en els mitjans de comunicació orals i escrits. L'abast de l'estudi, malgrat que no podrà ser exhaustiu, mirarà de cobrir tot el domini.

Un quart capítol provarà de descriure quin és l'ús oral real que de les preposicions i les conjuncions relacionades de prop o de lluny amb la *causa* es fa en els dialectes que han conservat *per a*, pràcticament tot el català occidental, prestant una especial atenció als parlars de l'Ebre, que són, naturalment, els que coneixem més bé. Òbviament també considerarem ben atentament l'ús que es fa de la composta en els complements nominals en què *per a* determina el significat del sintagma que introdueix.

En un cinquè capítol abordarem la part més ambiciosa del nostre projecte, encaminada a fer una mica de llum sobre molts de tòpics que s'han acceptat com a dogma de fe.

Amb aquesta intenció, ens proposem de mirar d'establir quina ha estat la presència i el valor d'aquestes preposicions o conjuncions a través de textos

—de procedències variades— escrits en la nostra llengua des del segle XIII al XIX. Per a dur a bon port aquesta intenció ens hem hagut d'estudiar els textos de 32 autors —coneguts o anònims— a través de 74 obres contingudes en 61 volums, alguns d'ells, la major part, d'extensió considerable. Tan sols de Llull hem buidat 38 obres recollides en 25 volums¹.

Amb la intenció de fer aquest buidatge amb la necessària objectivitat, en molts de casos hem decidit consultar els detalls més significatius en diverses de les edicions d'una mateixa obra, i fins i tot en els diversos manuscrits que en conservem. Per posar un exemple, del *Somni* de Bernat Metge hem consultat els tres manuscrits que se'n conserven i nou de les edicions modernes.

Hem de creure que amb aquesta metodologia de treball deixarem ben pocs detalls que puguen ser objecte de controvèrsia.

En un sisè capítol, per a mirar d'establir similituds amb les llengües veïnes, buidarem 5 obres del castellà medieval, 2 de l'aragonès medieval i tres més de l'aragonès actual.

De tot plegat, n'hem obtingut més de vint-i-sis mil ocurrències, a partir

¹ En les cites corresponents als textos medievals, respectarem qualsevol grafia que presente l'edició sobre la qual treballem, llevat de totes aquelles que indiquen abreviacions. En aquest cas introduïrem les grafies abreujades. D'altra banda, per tal de donar una certa unitat a les transcripcions, normalitzarem l'accentuació i la puntuació als usos moderns que en podem deduir.

Vegeu-ne un exemple:

Façã ara compte q̄ fiẽ quatre e fis, los fis, vencen als quatre, e los deu, vuyt. E per ço per dos o per tres o per quatre o per cinch perfoners pus fiẽ los menys, no deu ftar de creixer la nau. E axi fon tenguts los perfoners qui cõtraftarã al fenyor de la nau de fer la part que promefa li haurã, axi cõ la maior força dels perfoners farã. E deu aiustar a la demanda tots los perfoners enfemps. Llibre de Confolat, 7 v.º.

E perço digueren e declararen q̄ fi algun perfoner de aquells qui contrastarã: q̄ la nau o lo leny nos crefca per no poder: fi hauran promes de fer una octava, que noy fiẽ tẽguts de fer mes de vna fetzena, e lo fenyor de la nau que nols pufca de res als forçar: perq̄ car culpa es del fenyor de la nau o del leny cõ aq̄ll no li atten tot ço q̄ li hauia promes per ço car ell crex la nau ol leny menys del voler dells. E per aq̄sta raho lo fenyor de la nau o del leny nols pot destrẽyer. Llibre de Confolat, 8 r.º.

Façam ara compte que fien quatre e fis; los fis vencen als quatre, e los deu, vuyt. E per ço per dos o per tres o per quatre o per cinch perfoners pus fien los menys, no deu ftar de créixer la nau. E axi fõn tenguts los perfoners qui contrastaran al fenyor de la nau de fer la part que promefa li hauran, axi com la maior força dels perfoners faran. E deu aiustar a la demanda tots los perfoners enfemps. Llibre de Confolat, 7 v.º.

E per ço digueren e declararen que fi algun perfoner de aquells qui contrastaran, que la nau o lo leny nos crefca per no poder, fi hauran promès de fer una octava, que noy fien tenguts de fer més de una setzena, e lo senyor de la nau que nols pufca de res als forçar, perquè car culpa és del fenyor de la nau o del leny com aquell no li atten tot ço que li hauia promès per ço car ell crex la nau ol leny menys del voler dells. E per aquesta raho lo senyor de la nau o del leny nols pot destrènyer. Llibre de Confolat, 8 r.º.

de les quals hem bastit el nostre estudi.

Diguem finalment que, en un setè capítol, detallarem les conclusions que hem tret a partir de les dades obtingudes en els dos capítols anteriors.

Les preposicions *per* i *per a*. Recapitulem.

01. *Per* i *per a* en l'obra de Fabra.

Generalment hom accepta que qui vulga aprofundir en qualsevol detall de la normativa que regula el model formal de la llengua catalana ha de recórrer obligadament a l'obra de Pompeu Fabra. No pas perquè les prescripcions que regulen el recte ús de la nostra llengua es basen exclusivament en el seu treball personal¹, sinó perquè fou ell qui principalment s'encarregà de difondre els acords que la Secció Filològica anava prenent, a mesura que les comissions corresponents aprovaven les diferents qüestions objecte d'estudi i debat².

De fet, dues de les seues obres obtindrien el vistiplau exprés de l'Institut d'Estudis Catalans: la Gramàtica del 1918, redactada per encàrrec del propi Institut, que l'adoptà com a oficial, i el Diccionari General de la Llengua Catalana, la responsabilitat del qual fou assumida per l'IEC a partir de la segona edició.

És remarcable que la grafia de *per a* en dos mots separats siga uns dels punts en què Fabra hagués de cedir³, ja que ell —com la majoria d'escriptors d'aquell temps— escrivia «pera», fins que es va acordar d'escriure la preposició en dos mots.

¹ En realitat tots els acords eren presos pel conjunt de membres de la Secció Filològica, i més d'una de les propostes que ell defensava personalment no van arribar a prosperar, com ara la supressió de la «h» inicial, la grafia corresponent a la *ela* geminada, etc.

² Tot i que Fabra presidí la Filològica del 1917 al 1948, en les deliberacions no era sinó un membre més de la comissió que debatia les propostes presentades. El primer president de la Secció, al qual ell substituï, fou Antoni M. Alcover i Sureda.

³ Sembla que la proposta d'escriure *per a* en dos mots separats va sorgir d'una esmena a la totalitat presentada per Antoni Rubió i Lluch, que va ser acceptada per la majoria dels integrants de la comissió redactora. No obstant això, en un article publicat sota el pseudònim d'ESTEVE ARNAU el 16 d'abril de 1913 a *La Veu de Catalunya*, p. 3, titulat «Per, pera, per a i perquè» veiem Fabra defensant amb sòlids arguments la decisió presa pels seus companys de comissió.

01.01.— El primer cop que Fabra es refereix a les preposicions *per* i *pera* és el 1891 a *Ensayo de Gramatica de catalan moderno*, obra que, segons sembla, redactà quan tenia quinze o setze anys. Fabra divideix aquest text en dues parts. En la primera estudia el sistema gramatical del català parlat a Barcelona i, amb petites diferències, segons ell, a la resta del català central, en tant que en un segon capítol titulat «Catalán académico» es refereix d'una manera més imprecisa a les «principals diferencias entre el català escrit y el parlat».

Com és natural, tenint en compte que es descriu, principalment, el parlar de Barcelona, en la primera part s'estableix correspondència absoluta entre la preposició *per* i la castellana *para*:

31.— La correspondencia literal de los artículos españoles y catalanes es la siguiente:

Para el, <i>pel</i> .	} <i>per l'</i> .	Para los, <i>pels</i> .	p. 28.
Para la, <i>per la</i>		Para las, <i>per las</i> .	

No hay bastante para llenar el depósito. — *No n'hi ha prou per omplir el dipòsit.* p. 33.

També hi trobem les següents correspondències:

per, para, por p. 95.

perquè, porque; *per que*, para que⁴ p. 98.

En canvi, ja dins l'àmbit del «Catalán académico», hi trobem (pàg. 105):

Muchos emplean *pera*, en lugar de *per*, significando *para*: ho faràn
pera mi, *pera la noya*.

01.02.— A la *Contribució a la gramàtica de la llengua catalana* del 1898 —obra més madura i en la línia de les propostes de l'*Avenç*—, tot i que no dóna cap indicació respecte a la distribució de les preposicions *per* i *per a*, podem veure que usa *pera* amb tota normalitat, encara amb grafia aglutinada. Dels 26 exemples que n'hem recollit, hem seleccionat els següents:

El mateix signe serveix pera indicar que una grafia és dolenta.	p. 8.
Solament s'admetia la lletra <i>a</i> pera la representació de la vocal <i>a</i> .	p. 10.
Pera l'ortografia de la <i>e</i> i de la <i>a</i> en les terminacions nominals i verbals, V. §§ 8, 12.	p. 12.
L'etimologia pot servir de guia pera l'ortografia del sò bilabial <i>b</i> .	p. 22.
El signe adoptat pera la representació de la <i>l</i> palatal.	p. 26.

⁴ Vegeu que això suposa una distinció formal entre el *perquè* causal i el *per que* impulsivofinal, que escriu en dos mots.

Els altres tenen una sola forma pera 1 masculí i pera 1 femení (adjectius no flexibles: <i>gran</i>).	p. 33.
Per què aquesta excepció pera l'article?	p. 102.
Que no hi hagi sinó un sol signe pera representar les dugues vocals è i é, i un sol signe pera representar les dugues vocals ò i ó.	p. 17.
No hi ha cap raó pera conservar la distinció entre ç i s en uns casos (<i>set, cel</i>) i en altres no (<i>grossa, plassa</i>).	p. 21.
De totes maneres, àdhuc acceptant l'apostrof pera marcar l'elisió d'una vocal llatina.	p. 91.
En el plural de <i>mare</i> , pera conservar la forma antiga, rebutjarien l'actual.	p. 35.
<i>Comprará aquella casa pera viure-hi.</i>	p. 109.

També assaja una explicació del perquè s'ha produït la confusió entre *per* i *per a* en els dialectes orientals:

Darrera de la preposició *per*, sol suprimir-se la *a* atona inicial d'algunes paraules: els demostratius, els verbs *anar* i *haver* (*per aquesta porta, per haver-ho dit*, pron. *per 'questà* porta, per 'ver-ho* dit*). La supressió de *a* darrera de *per* ha produït la confusió actual entre les dugues preposicions *per* i *pera*. En l'interior de la paraula: *cargol, carbaça, vermar**, etc, *vrema**, *vritat**, etc, *per verema, veritat*; en cambi, *romperé**, *permeteré**, etc, en lloc de *rompré, permetré*. —La *a* inicial de *anar* i de *haver* és també generalment suprimida darrera dels complements atons: *ten 'naves* a casa, el 'nem* a veure, el 'guessis* vist*. Darrera de la preposició *en*: *en 'cabat**, *en 'vent* arribat*. — Aquestes elisions són solament admissibles en poesia. p. 16.

01.03.— Al *Tractat d'ortografia catalana* del 1904 es dóna una situació semblant.

Dels 17 exemples de *pera* que hem trobat en aquest text, seleccionem els següents:

Serveix pera simplificar l'exposició de l'ortografia de la nostra llengua.	p. 9.
Un mateix signe pot servir pera representar dues i fins tres vocals.	p. 10.
Tenim també <i>pèra</i> i <i>pera</i> , preposició (Ex.: <i>es pera tu</i>).	p. 58.
Uns altres derivats que anomenarem pseudo-derivats pera distingir-los d'aquells.	p. 15.

També hi trobem aquesta referència de caràcter ortogràfic:

Per, pera, per'. Cal no confondre les dues preposicions *per* i *pera*, que, en general, corresponen a les preposicions castellanes POR i PARA; i quan en poesia vulgui suprimir-se la *a* de *pera*, fóra millor escriure *per'* que *per*. p. 68.

01.04.— A *Qüestions de gramàtica catalana*, del 1911, hi trobem força novetats.

D'una banda, una acusada preocupació per documentar les seues conclusions amb exemples puats d'autors medievals. Reproduïm els tres següents perquè contenen un *per a*:

- «O mare semblant a ovella fecunda qui has parit lo fill per a ésser mort e trocejat en la cruel batalla!», Tirant. p. 21.
 «...jamés yo consentí ni ginyí mal negú per als quatre cavallers», Tirant. p. 21.

Destaquem el següent en què apareix la locució *per a sempre*:

- «Car yo a vós per a sempre vull servir com a senyora que sou de mi...».⁵ p. 37.

D'una altra banda, ja hi trobem la composta escrita en dos mots:

- No tenen secrets per a nosaltres. p. 10.
 Podien deixar-ho per a un altre dia. p. 18.
 Té una forma per al masculí (*celui*) i una altra per al neutre (*ce*). p. 39.
 El portuguès, en canvi, se crea, per als seus verbs en *ir*, una tercera terminació. p. 87.

Basta que l'una s'assemblen menys que l'altra a la castellana corresponent, per a ésser sistemàticament preferida. p. 8.

La meitat de la castellanofòbia actual, ben encarrilada, bastaria per a netejar en poc temps de tota influència castellana la nostra llengua. p. 9.

Si tenim mal ull per a descobrir castellanismes, encara tenim pot-ser pitjor mà per a esmenar-los. p. 9.

Serveixen per a introduir proposicions de causa. p. 18.

Per a saber, en cada cas, quina combinació pronominal cal emprar, basta veure quin seria l segon complement pronominal. p. 23.

Si això no bastava per a decantar-nos a una solució. p. 55.

Seria treballar per a la desaparició de les formes tradicionals quan precisament estem obligats de fer tots els possibles per allargar i assegurar la llur vida. p. 63.

En fan la pedra de toc per a decidir la superioritat d'unes formes sobre les altres. p. 65.

Hi ha motius per a dubtar-ne. p. 98.

Vegeu aquests tres exemples en els quals s'usa el controvertit *per a* d'opinió, tot i que el sentit dels dos primers no és tan clar com el del darrer:

- Per als que rebutgen la forma *el*, l'article masculí és *lo* reductible a *l* i l'article neutre és *lo* invariable. p. 34.

⁵ Malgrat que no hi anota la procedència, correspon al capítol CDXI del Tirant, en el qual, a més del text citat per Fabra, hi trobem vuit exemples més de *per a sempre* i cap de *per sempre*. De fet, aquesta expressió temporal amb la preposició simple no l'hem trobada en cap dels textos investigats en aquest treball.

Per als que accepten la forma *el*, l'article masculí és *el*, l' o *·l* i l'article neutre és *lo*. p. 34.

Per a molts, *feconda*, *profonda* tindran sempre l'aventatge de no coincidir amb les formes castelleses! p. 54.

És el primer cop que hi trobem *per* davant d'infinitiu d'acord amb la regla que es proposaria l'any següent (hi ha algun exemple en què, més tard, ell mateix hauria escrit *per a*):

Descastellanitzar ha esdevingut avui dia sinònim de llunyar-se del castellà, i per llunyar-nos del castellà sovint rebutgem i desfigurem paraules i construccions catalanes pel sol defecte d'assemblar-se massa a les castelleses corresponents. p. 7.

Però fa temps que sembla que juguem amb la forma i amb el valor de la paraules catalanes; tot-om fa i desfà segons li plau; un dia per traduir el *cuyo* castellà, fem significar *cuyo* a la paraula *quin*; l'altre agafem la partícula *doncs*, deductiva i continuativa, i la fem conjunció causal. p. 47.

Els antics escriptors afegeixen, doncs, una *c* a l'*ams* d'indicatiu per distingir-lo de l'*ams* de subjuntiu. p. 102.

Han d'ésser inútils tots els esforços que un om faci per mantenir la pronúncia oficial. p. 119.

Segons hem dit, hi ha també algun *per* que, aplicant rectament la proposta, potser hauria de ser *per a*:

Si'ls nostres descastellanitzants llegeixen algun cop els nostres autors mig-ivals, és més aviat per fer-nos present d'algun preciós arcaisme perfectament inútil. p. 11.

No·ns cal sinó considerar que la segona proposició és de causa per veure tot seguit que·l doncs no hi escau. p. 19.

I a continuació indica el mitjà de què's val la llengua per evitar-la. p. 97.

O, per expresar-nos com el Sr. Nonell, quina fou la *raó filosòfica* de l'intercalació de la *e*? p.102.

Per explicar-nos aquests fenòmens se·ns revela una tendència capital de la nostra llengua. p.105.

Així és, en efecte, i no cal fer per convence-sen sinó multiplicar els exemples francesos. p.108.

01.05.— L'exposició i els fonaments del que hauria de ser la base de la normativa actual, però, no la trobem fins a la *Gramàtica de la llengua catalana* publicada el 1912 i escrita en castellà. En aquesta obra, els exemples catalans presenten una mena d'escriptura que, sense ser fonètica, sembla obeir al desig de fer-ne entendre la pronúncia habitual d'una manera que podria reflectir tant la pronúncia oriental com la occidental (no hi apareixen neutralitzacions vocàliques).

Del capítol XVII, en el qual tracta de les preposicions, n'extraiem els

següents passatges:

§ 132. —El catalán posee las siguientes preposiciones átonas: [...] per *por*, y la preposición compuesta per a *** *para*.

Ej.: [...] Anavem per aquest camí. *Ibamos por este camino*. | El va agafar pel col. *Le cogió por el cuello*. | Han dut flors per a tu. *Han traído flores para ti*. | És bo per a menjar. *Es bueno para comer*.

*** Hoy suele escribirse *pera* en lugar de *per a*. Ej.: Hem dut flors *pera* tu i *pera* 'l teu germà, en lugar de Hem dut flors per a tu i per al teu germà. [...].

Las dos preposiciones *per* y *per-a* se han confundido en el lenguaje hablado pronunciándose ambas *per* (Barcelona); así, se dice *Ha dut flors per tu* en lugar de *Ha dut flors per a tu*. [...].

per y pera. Habiendo el lenguaje hablado identificado la preposición compuesta *per a* con la simple *per*, algunos autores proscriben el empleo de *per a* y pretenden que se traduzca en todos los casos la preposición castellana *para* por la preposición catalana *per*. (Ej.: *He traído este libro para ti*. He portat aquest llibre *per* tu); pero la mayoría de los escritores modernos continúan usando la preposición *per a* (que escriben *pera*) y aun suelen dar á su empleo una extensión mayor que la que tenía en catalán antiguo. En efecto, los modernos suelen emplear *pera* en dos casos en que los antiguos recurrían normalmente a la preposición simple *per*:

I. Delante de un verbo en infinitivo para denotar el fin ú objeto de la acción expresada por el verbo principal, fin ú objeto que puede al mismo tiempo considerarse como el *motivo* de dicha acción. En este caso el castellano emplea *para* ó bien admite las dos preposiciones *por* y *para*. Ej.: *Como para satisfacer el hambre*. | *Hice esto por ó para no disgustar a mi padre*; el catalán, de conformarse con el uso antiguo, debería emplear *per* (Menjo *per* satisfacer la fam); pero los autores modernos emplean ordinariamente *pera* (Menjo *pera* satisfacer la fam.).

Ej. antiguos: ...solament ho faré *per* satisfacer a la honor de mon companyó.
METGE.

Segueix un recull d'exemples de *per* davant d'infinitiu *impulsivofinal* (14 ex. catalans i un de castellà del mateix tipus, procedent de *Berceo*), a més d'un recull de frases amb *per a* davant d'un sintagma nominal o un infinitiu amb altres valors (23 ex.).

Aquests exemples procedeixen de *Cronica d'en Jacme*, *Desclot*, *Llull*, *Muntaner*, *Metge*, *Eximeniç*, *Auzias March*, *Decameron*, *el Tirant*, i *Jacme Roig* (tres autors de finals del XIII, tres del XIV i quatre del XV).

Amb tot, Fabra adverteix que l'estudi dels textos citats posa en evidència vacil·lacions —que algun cop, però no pas sempre, es poden atribuir a la

caiguda del segon element de la composta en contacte amb un mot que comença en *-a-*, tot i remarcant que es troben casos de *per* quan correspondria *per a*, però que és força menys freqüent el cas invers, és a dir, *per a* introduint un infinitiu *impulsivofinal*.

I continua dient:

II. — Ante la conjunción que, para traducir la conjunción castellana *para que*; así, escriben, por ejemplo, M'han dit això pera que jo us ho digués a vosaltres (*Me han dicho esto para que yo os lo dijera a vosotros*) en lugar de M'han dit això per que jo us ho digués a vosaltres.

Ej. antiguos: ...e les manegues curtes fins al colze per que no·ls torbassen.
TIRANT.

Amb quatre exemples més de TIRANT, un d'EXIMENIÇ i un altre de AUZIAS MARCH, a més de l'afegitó d'un de semblant, en castellà de la mateixa època, procedent de PEDRO LÓPEZ DE AYALA).

En el capítol dedicat a les conjuncions insisteix:

§ 154. - Las principales conjunciones finales son per que *para que* y a fi que *a fin de que*¹. Hoy suele, sin embargo, escribirse pera que en lugar de per que, así como a fi de que en lugar de a fi que.

En el catalán hablado, la conjunción per que; es a la vez causal (Ej.: T'ho donen per que·u has demanat) y final (Ej.: T'ho donen per que t'ho mengis). Los escritores modernos substituyendo sistemáticamente el per que final por pera que (con a ante que, contra la regla del § 151 [*es refereix a la caiguda de la preposició*]), se separan, no solo del lenguaje hablado actual, sino del catalán antiguo, que emplea análogamente per que lo mismo como conjunción final (junto á per tal que, per ço que...) que como conjunción causal (junto á per tal com, per ço com, per ço car...) [Cp. la conjunción italiana *perchè*, que significa igualmente *para que* y *porque*.]^{II}.

I).—No·us demane gracia alguna me sia feta, sinó que prestament me donen la mort, per que ab lo meu pare puga fer companyia. TIRANT. | La Infanta prestament tramés lo patge a Tirant, per que vengués. TIRANT. (En cambio: Demanaven-li alguns cavallers per a que les volia. (TIRANT), en que la preposición subordinada no es una final sino una completiva interrogativa. V. § 147.) [...].

II). — Per que final (con el verbo en subjuntivo): e per que tots CONEGUEN lo bon grat que tinch de vos e la molta amor que·us porte, de present vos done la capitania imperial... TIRANT. | ...e per que lo bestiar no's VENÉS tan prest, demanaven-ne gran preu. ID. V. además la nota de la pag. 213 y § 133 - II. [Cp ...*due pie donne assistono e sembrano confortare Andrea perchè non VENGA meno alla fede...* | *guardando ora l'uno ora l'otro con gli occhi supplichevoli, perchè lo LASCIASSERO stare*] —Per que causal (con el verbo en indicativo): En aquest

instant vengué lo Emperador e crida a Diafebus, per que li PLAHIA molt lo seu comport. TIRANT. | ...e per que en lo principi FON poch stimada justícia per defalliment de caritat, fon necessaria cosa e condecet que justícia fos tornada en sa honor e prosperitat... ID. | ...e si yo no amava a tu, seria dita benaventurada, per que SERIA fora de tota passió. ID. [Cp.: *Nou posso venire perchè non ho tempo.* | *Hanno aperto le finestre perchè FACEVA troppo caldo nella stanza.*].

Aparentment es tracta d'una regla ben fonamentada i documentada en textos que cobreixen un període llargament superior als dos segles. Això bastaria en qualsevol altre cas. Però l'evolució de la composta *per a* des del seu naixement fins als nostres dies ha estat extraordinàriament lenta, i això fa que el període estudiat per Fabra es quede curt.

És cert que naix el segle XIII. Ja en trobem un exemple als Furs de València⁶, text que cal datar el 1261, però no comencem a trobar-la amb una certa assiduitat fins a ben entrat el XV⁷. Tot i això, si seguim estudiant textos més recents, veurem que els exemples amb *per impulsivofinal* es van fent més escassos a mesura que ens anem acostant a la contemporaneïtat. Això, al nostre entendre, descarta qualsevol influència del castellà en l'ús dialectal modern.

Un altre punt on Fabra s'equivoca és en l'origen espuri de la locució final *per a que*, que en la conversa del 15/01/1922 considera una innovació del català provincial dels segles de decadència. Ja el 1989, el professor Emili Casanova⁸, en un documentat estudi, es va encarregar de desmentir aquesta suposició, testimoniant la locució conjuntiva final *per a que* amb nombrosos exemples del segle XV, alhora que ens feia veure que aquesta locució de sentit final no és un altra cosa que la conseqüència de la consolidació de la preposició composta *per a*.

L'any següent, en l'article a què ens hem referit a la nota 3, publicat sota

⁶ «Aquel qui logarà a altres ses cases *per a* cert temps», 4.22.4.

⁷ Al Tirant ja hi trobem 366 exemples de *per a* (tres formant part de la locució interrogativa *per a què*) i al Curial 98 exemples de *pera* i 5 de *pera que*, en aquest text ja com a locució conjuntiva de finalitat. Entre tots aquests exemples n'hi ha diversos que expressen *causa impulsivofinal*, uns cops introduïts amb *per* i altres amb *per a*. Convé fer notar que aquests exemples, tant en un cas com en l'altre, estan en franca minoria respecte als usos d'aquestes preposicions amb altres valors. Si ens fixem en l'ús actual que de la preposició simple *per* i la composta *per a* es fa en els dialectes on es manté viva la composta, veurem que la realitat actual de la incidència de les subordinades impulsivofinals respecte al conjunt d'usos és encara força semblant.

⁸ Vegeu 02.02.15.

el pseudònim d'ESTEVE ARNAU, a més de justificar la grafia de la composta en dos mots, Fabra insistia a recomanar l'ús de *per* davant d'un infinitiu *impulsivofinal* i aconsellava de bandejar «per a que» com a conjunció final.

Aquell mateix any (06-09-1913), en un article publicat a *El Poble Català* sota el títol general de «Qüestions gramaticals», insisteix a justificar la grafia de la composta en dos mots i posa en evidència la necessitat de mantenir-ne l'ús.

01.06.— I arribem a la Gramàtica catalana del 1918, la qual, en tenir pretensions prescriptives, ja conté exemples de la llengua moderna. Com es pot veure, a partir de la cinquena edició s'hi introdueixen petits, però significatius canvis: s'elimina la referència als escriptors moderns i es matisa —sembla que se suavitza— el grau de preferència.

1ª edició (1918) fins a la 4^a. (1926), Pàgina 125:

Davant un verb en infinitiu hi ha un cas en què semblen igualment possibles *per* i *per a*: és quan el circumstancial que conté el dit verb en infinitiu expressa el fi o objecte de l'acció expressada per un verb anterior i aquest fi o objecte és alhora el motiu d'aquesta acció, ço que ha mogut el seu autor a executar-la. En aquest cas molts escriptors moderns usen *per a*; però és indubtablement preferible la preposició simple *per*.

Ex.: *Haviem anat a Girona PER veure el nostre pare.* | *A les sis serem tots a casa PER rebre els forasters.* | *Hi enviaré un noi PER saber noves de la malalta.* | *S'ajagué al sofà PER dormir.* | *Jo vaig allargar els braços PER agafar-lo.* | *M'hi vaig acostar PER sentir-ho millor.* | *M'esperaven PER dir-ho.* | *Havia vingut PER saludar-la.*

5ª edició i següents (1930 a 1933), Pàgina 121:

Davant d'un verb en infinitiu hi ha un cas en què semblen igualment possibles *per* i *per a*: és quan el circumstancial que conté el dit verb en infinitiu expressa el fi o objecte de l'acció expressada per un verb anterior i aquest fi o objecte és alhora el motiu d'aquesta acció, allò que ha mogut el seu autor a executar-la. En aquest cas és preferible la preposició simple *per* a la composta *per a*.

Ex.: *Haviem anat a Girona PER veure el nostre pare.* | *Hi enviaré un noi PER saber noves de la malalta.* | *S'ajagué al sofà PER dormir.* | *Vaig allargar els braços PER agafar-lo.* | *M'hi vaig acostar PER sentir-ho millor.* | *M'esperaven PER dir-ho.* | *Havia vingut PER saludar-la.*

En el § 137, que pràcticament no presenta variació d'una edició a l'altra, es limita a prescriure el doble valor (causal i final) de la conjunció *perquè* i a recomanar l'ús de les locucions *per tal com* i *per tal que* en aquells casos en què la «conjunció *perquè* pot donar lloc a frases equivoques».

01.07.— Entre la primera i la cinquena edició de la gramàtica, al diari *La Publicitat* (des del novembre de 1919 al juliol de 1928) veieren la llum un conjunt d'articles, signats per Fabra, sota el nom genèric de «Converses filològiques». Entre ells, n'hi ha set de dedicats a difondre l'ús de *per a*,

BIBLIOGRAFIA DE TEXTOS ACTUALS

ACADÈMIA DE LA LLENGUA VALENCIANA

- 2006 *Gramàtica de la llengua valenciana*. Col·lecció Textos Normatius, 2, Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, València.

ALCOVER, Antoni M.; MOLL, Francesc de Borja

- (1930-1962): *Diccionari català-valencià-balear*, Palma de Mallorca, Ed. Moll, 10 volums.

ANDREU i BELLÉS, Joan (Agrupació Borrianenca de Cultura, 1994)

- 1994 «Les preposicions catalanes *per* i *per a*: un cas conflictiu de la normativa lingüística», *Anuari de l'Agrupació Borrianenca de Cultura. Revista de Recerca Humanística i Científica*, núm. V, pàgs. 59-84.

BADIA I MARGARIT, Antoni Maria

- 1962: *Gramàtica catalana*, 2 vols., Gredos, Madrid.

- 1994 *Gramàtica de la llengua catalana*. Descriptiva, normativa, diatòpica, diastràtica, Enciclopèdia Catalana, Barcelona.

BADIA, Jordi · BRUGAROLAS, Núria · TORNÉ, Rafel · FARGAS, Xavier

- 1997 *El llibre de la llengua catalana per a escriure correctament el català*, Edicions Castellnou, S. L., Barcelona, diada de Sant Jordi de 1997.

BASTARDAS, Joan

- 1979 «Sobre la construcció medieval “per sarrains a preïcar”», dins *Estudis universitaris catalans*, volum XXIII, primer de la tercera època, any 1979, Estudis de llengua i literatura catalanes oferts a R. Aramon i Serra en el seu setantè aniversari. I, Curial Edicions Catalanes, Barcelona 1979.

BELTRANI CAVALLER, Joan S.

- 1985: «Interferències dialectals en la varietat estàndard». *Actes del Segon Congrés Internacional de la Llengua Catalana, IV, Àrea 3, Lingüística Social*, pàgs. 441-459, Palma, 1992.

- 1986 *Comentari a l'estudi provisional de Joan Solà de 1985* [inèdit].

- 1995 «Les preposicions *per* i *per a*. Una visió diferent del problema». *A sol post. Estudis de llengua i literatura 3*, a cura de Vicent Martines & Josep Martines & Joan J. Ponsoda, “Col·lecció Universitas” - 5, Ed. Marfil, Alcoi, pàgs. 21-40.

- 2002 «Reflexions entorn de les preposicions *per* i *per a*, a *Fòrum d'Estandardització*», temes de debat, setembre del 2002:

<http://www.iecat.net/institutio/presidencia/Sereiec/forest/benvinguda.htm>

ÍNDIX

Proemi	5
Les preposicions per i per a. Recapitulem	9
01. Per i per a en l'obra de Fabra	9
01.01. <i>Ensayo de Gramatica de catalan moderno</i>	10
01.02. <i>Contribució a la gramàtica de la llengua catalana</i>	10
01.03. <i>Tractat d'ortografia catalana</i>	11
01.04. <i>Qüestions de gramàtica catalana</i>	12
01.05. <i>Gramática de la lengua catalana, 1912</i>	13
01.06. <i>Gramàtica catalana, 1918</i>	17
01.07. <i>Converses filològiques</i>	17
01.08. <i>La coordinació i la subordinació en els documents de la Cancilleria catalana durant el segle XIVè.</i>	20
01.09. <i>Cursos orals</i>	21
01.10. <i>Gramàtica catalana, 1946</i>	23
01.11. «Gramàtica pòstuma», 1956	24
02. Per i per a en els textos gramaticals i els treballs posteriors a Fabra.	29
02.01. <i>Per i per a en els principals textos gramaticals postfabrians.</i>	29
02.01.01 Jeroni Marvà, <i>Exercicis de gramàtica catalana i Curs superior de gramàtica catalana</i>	29
02.01.02 Manuel Sanchis Guarner, <i>Gramàtica valenciana</i>	30
02.01.03 Francesc de B. Moll, <i>Gramàtica històrica catalana</i>	31
02.01.04 Antonio M. Badia Margarit, <i>Gramàtica catalana</i>	31
02.01.05 Albert Jané, <i>Signe, normes pràctiques de gramàtica catalana</i>	33
02.01.06 Altres manuals posteriors al 1994	34
02.01.06.01 Josep M. Mestres et ali, <i>Manual d'estil. La redacció i l'edició de textos</i>	35
02.01.06.02 Jordi Badia et ali, <i>El llibre de la llengua catalana per a escriure correctament el català</i>	36
02.01.06.03 Joan Solà et ali, <i>Gramàtica del català contemporani</i>	36
02.01.07 Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana i Acadèmia de la Llengua Valenciana	41
02.01.07.01 Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, <i>Guia d'usos lingüístics, 1</i>	41
02.01.07.02 Acadèmia de la Llengua Valenciana, <i>Gramàtica de la llengua valenciana</i>	42

02.02.	<i>Per</i> i <i>per a</i> del 1971 ençà	43
02.02.01	Joan Coromines i Vigneaux, <i>Lleures i converses d'un filòleg</i> , «Nou converses sobre <i>per</i> i <i>per a</i> »	43
02.02.02	Joan Solà, <i>Diario de Barcelona, A l'entorn de la llengua</i>	58
02.02.03	Joan Miravittles, <i>Humanització del català. Ésser, estar i alguna cosa més</i>	60
02.02.04	Josep Ruaix i Vinyet, <i>El català en fitxes, II morfologia i sintaxi</i>	61
02.02.05	Ernest Sabater, <i>Escola catalana</i> , «Les contraccions de <i>per a</i> la llengua parlada i a la llengua escrita»	62
02.02.06	Joan Gasull <i>Escola catalana</i> , «Problemes de la llengua, avui: Sobre <i>per</i> i <i>per a</i> »	63
02.02.07	«Bústia» de l' <i>Avui</i> , <i>Aixecar Catalunya... amb ortografia</i> , i altres col·laboracions	63
02.02.08	Albert Jané <i>El llenguatge de l'Avui</i> , «Per nosaltres, és així»	64
02.02.09	Gabriel Bibiloni, «Llengua normativa a les Illes Balears», <i>Actes de les Primeres Jornades d'estudi de la llengua normativa</i>	64
02.02.10	Josep Ruaix i Vinyet, <i>El català II. morfologia i sintaxi</i>	65
02.02.11	Ferran Palau i Martí <i>El problema de les preposicions "per" i "per a"</i>	67
02.02.12	Joan S. Beltran i Cavaller, <i>Interferències dialectals en la varietat estàndard</i>	70
02.02.13	Joan Solà, «Anàlisi de la normativa clàssica de <i>per</i> i <i>per a</i> i defensa de la proposta de Coromines», <i>Qüestions controvertides de sintaxi catalana</i>	72
02.02.14	Josep Ruaix i Vinyet, «Distribució de les preposicions <i>per</i> / <i>per a</i> », <i>Punts conflictius de català. Deu estudis sobre normativa lingüística</i>	75
02.02.15	Emili Casanova, «Les conjuncions finals en català. El cas de <i>per a que</i> », <i>La Corona d'Aragó i les llengües romàniques. Miscel·lània d'homenatge a Germà Colón</i>	80
02.02.16	Joan Solà, <i>Diari de Barcelona</i> «A l'entorn de la llengua», « <i>Per</i> » i « <i>per a</i> ». <i>Estat de la qüestió</i>	81
02.02.17	Joan Andreu i Bellés, «Les preposicions catalanes <i>per</i> i <i>per a</i> : un cas conflictiu de la normativa lingüística», <i>Anuari de l'Agrupació Borriana de Cultura. Revista de Recerca Humanística i Científica</i> , núm. V	82
02.02.18	Joan S. Beltran i Cavaller, «Les preposicions <i>per</i> i <i>per a</i> . Una visió diferent del problema» <i>A sol post. Estudis de llengua i literatura</i> 3	84
02.02.19	Josep Garcia Illa, <i>Esborrany d'unes reflexions sobre per i per a davant infinitiu</i>	85
02.02.20	Josep Ruaix i Vinyet, <i>Observacions crítiques i pràctiques del català d'avui</i> / 2	88

02.02.21	Jordi Ginebra i Serrabou, «Les preposicions <i>per</i> i <i>per a</i> . Comentaris a la proposta Coromines-Solà», <i>Revista de Catalunya</i> , núm. 111, octubre	89
02.02.22	Carles Udina i Cobo, “ <i>Per</i> ” i “ <i>per a</i> ”: <i>Equívocs actuals i proposta de criteris d'utilització fàcil i inequívoca</i>	90
02.02.23	Rafel Torné i Guinart, «Un suggeriment sobre la normativa que regeix la distribució de <i>per</i> i <i>per a</i> davant d'infinitiu» <i>Llengua Nacional</i> , núm. 33, hivern del 2000	91
02.02.24	Maria Josep Cuenca Ordinyana, <i>A l'entorn de la normativització de la llengua catalana, Societat, llengua i norma</i>	92
02.02.25	Michel Camprubí, «“ <i>Per</i> ” i “ <i>per a</i> ” o el no respecte de la varietat dialectal», <i>Estudis de llengua i literatura catalanes / XLV, Miscel·lània Joan Veny</i>	94
02.02.26	Joan S. Beltran i Josep Panisello, <i>Cruïlla Curs de llengua</i>	94
02.02.27	Joan Mascarell i Xavier Rull, «La via tortosinovalenciana de <i>per</i> i <i>per a</i> » <i>Entorn i vigència de l'obra de Fabra</i>	95
02.02.28	Carles Segura Llopes «La preposició <i>per a</i> en el català del segle XIII», dins <i>Per una gramàtica del català antic</i>	96
02.02.29	<i>Llengua Nacional</i> , número 69, «Ja hi tornem a ser?».	98
02.02.30	Gabriel Bibiloni Canyelles, «Amb bones paraules. “ <i>Per a</i> ” davant infinitiu», <i>l'Espira</i>	98
02.02.31	Joan Calsapeu Cabot, “ <i>Per / per a</i> ” davant infinitiu, <i>Ucronies Literatura. Llengua. Perquisicions. Mirades</i>	99
02.02.32	Jaume Casassas i Castellà, <i>L'alternança per / per a davant d'infinitiu</i> . Raons contraposades. Praxi i normativa (una qüestió de sintaxi normativa controvertida i actual)	100
03.	Les recomanacions dels centres de Normalització Lingüística i de les universitats. Ús habitual en l'administració i en els mitjans de comunicació	103
03.01.	Orientacions dels centres promotors dels cursos de català.	103
03.02.	Orientacions de les universitats	104
03.03.	Orientacions dels organismes oficials	107
03.04.	Orientacions per a la ràdio i la televisió	108
03.05.	Orientacions per a la premsa escrita	109
04.	Terminologia, semàntica i ús col·loquial	113
04.01	Terminologia de les circumstàncies que demanen exclusivament <i>per</i>	115
04.02	Terminologia de les circumstàncies presents en les oracions subordinades	116
04.02.01	<i>La causa eficient</i>	116
04.02.02	<i>La causa impulsivofinal</i>	118
04.02.02	<i>La destinació</i>	123

05. Evolució de <i>per a</i> des del seu naixement	131
05.01. Els primers exemples coneguts de <i>per a</i>	134
05.02. La preposició àtona <i>per</i> en dos textos de la segona meitat del segle XIII: els <i>Furs de valència</i> i <i>Costums de Tortosa</i>	134
05.02.01. Locucions prepositives o conjuntives formades amb la preposició àtona <i>per</i>	135
05.02.01.01 La locució <i>per què</i> amb funció de relatiu	137
05.02.02. La preposició àtona <i>per</i> introduint complements diversos	140
05.02.03. Etimologia de la preposició composta <i>per a</i>	142
05.03. El <i>Llibre de la Cort del Justícia de Cocentaina</i>	144
05.04. La <i>Crònica</i> de Bernat Desclot, 1280-1288	147
05.05. Ramon Llull, 1272-1311.	150
05.05.01 A tall de resum dels aspectes més importants	158
05.06. Història de la conquesta de Mallorca: Cròniques inèdites, Crònica de fr. Pere Marsili, dominic, 13..?	159
05.07. Crònica catalana de Ramon Muntaner, 1325-8	159
05.08. Crònica del Rey en Jacme primer, 1343	161
05.09. Jacme d'Agramont, <i>Regiment de pestilència</i>	163
05.10. Crònica de Pere IV lo Ceremoniós o del Punyalet, 1349 - 1385	164
05.11. Llibre de Consolat dels fets marítims, 1370	166
05.12. Bernat Metge, <i>Lo sompni</i> , 1399, i una mostra de poesia	170
05.13. Fra Anselm Turmeda, Oracio de Sant Miquel i altres textos	178
05.14. <i>Recull de eximplis e miracles</i> , 2 volums, 1410	179
05.15. <i>Traducció catalana del Decameron</i> de Johan Boccaci, 1429	181
05.16. Primera meitat s. XV <i>Sermons</i> de Sant Vicent FERRER	184
05.17. Obres del poeta valencià Ausiàs March, 1425-1459	187
05.18. <i>Curial e Güelfa</i> , a mitjans del segle XV	190
05.19. <i>Spill</i> o Llibre de les dones, Jacme Roig	193
05. 20. <i>Tirant lo blanc</i> , Joanot Martorell	196
05. 21. <i>Lybre de coch</i>	202
05. 22. Miquel Pérez, <i>La imitació de Jesucrist</i>	204
05. 23. Cristòfol Despuig, <i>Los Col·loquis</i>	207
05. 24. Constitucions i altres drets de Catalunya.	211
05. 25. Francesc Vicent Garcia	214
05. 26. <i>Vint processos criminals d'Albalat de la Ribera</i>	217
05.27. <i>La crònica de Jeroni de Real</i>	221
05.28. Josep Esplugues, <i>Memòries d'un capellà del segle XVIII</i>	225
05.29. Francesc Flos i Calcat, <i>Geografia de Catalunya</i> , 1896	228

06. Referència de les llengües peninsulars més pròximes	233
06.01. El castellà	233
06.01.01 Finals s XII – devers 1264. Gonzalo de Berceo. <i>Obres completes</i>	233
06.01.02. Anònim, <i>Cantar de mio Cid</i> , acaballes del s. XII	235
06.01.03 Juan Manuel, <i>El conde Lucanor</i> , 1335	238
06.01.04 Juan Ruiz, Arcipreste de Hita, <i>El Libro de Buen Amor</i> , 1343	240
06.01.05 Miguel de Cervantes Saavedra, <i>El ingenioso hidalgo don Quijote de la Mancha</i> , 1605	243
06.02. La subordinació causal i final en aragonès	246
06.02.01 Anònim, <i>Crónica de San Juan de la Peña</i> , 1336 – 1370	248
06.02.02 <i>Gestas del Rey don Jayme de Aragon</i> , 1396?	251
06.02.03 <i>Fuellas d'informazió d'o Consello d'a Fabla Aragonesa</i> , des del 1980	257
07. Conclusions	261
Bibliografia de textos antics	277
Bibliografia de textos actuals	287
Índex	295